

בירורי מנהגים

בין - המצרים

שבתי יונה פרידמן

בשיחת ר"ח מנ"א תשמ"ח (תו"מ התוועדות תשמ"ח ח"ד עמ' 78) אמר הרבי "יש לעורר אודות ענינים של מעשה בפועל שהזמן גרמא, החל מר"ח מנ"א, וכל תשעת הימים: לכל לראש — פרטי הדינים בשו"ע אודות ההנהגה בתשעת הימים (בהוספה על הדינים השייכים לשלשת השבועות דביהמ"צ), ובפרט פרטי הדינים דשבוע שחל בו תשעה באב. ופשוט, שבזה נכלל גם החיוב ללמוד הלכות אלו בשו"ע, ולפלא הכי גדול שכאשר עושים "שטורעם" אודות ההוספה בלימוד התורה בימי ביהמ"צ, כולל ובמיוחד בלימוד הלכות בית הבחירה, לא מזכירים אודות לימוד ההלכות דבין המצרים, אע"פ שלימוד התורה בענינים שהזמן גרמא הוא לכל לראש ובעיקר בהלכות דבין המצרים, יותר מאשר בהלכות בית הבחירה, כמובן וגם פשוט" (וראה גם התוועדות שם עמ' 91 ועמ' 108).

י"ז בתמוז שחל בשבת

נחלקו הפוסקים¹ האם בשבת זו עדיין ניתן לברך ברכת שהחיינו², ויש³ המתירים בליל שבת ואוסרים ביום השבת, וצריך עיון מהי שיטת הרבי בזה⁴.

בשבתות שבבין המצרים⁵ צריכים להיזהר מחשש אבלות יותר משאר שבתות השנה, ואסור לנהוג אבלות של בין המצרים, אדרבה מצוה להתענג ולשמוח בשבת⁶,

---

¹ ראה הנסמן בפסקי תשובות סתקנ"א אות נה. נטעי גבריאל בין המצרים פי"ז ס"ג. ט' באב שחל בשבת פ"א ס"ב וס"ג (למ"א ועוד פוסקים מותר, ליעב"ץ ועוד פוסקים אסור). ובלוח כולל חב"ד כתב: שיש המתירים לברך שהחיינו בשבת זו. וסברת המחלוקת בזה ראה לקמן הערה 4. ולגבי לבישת בגד חדש חשוב, לכאורה נראה להתיר, דהרי גם בשאר שבתות בין המצרים צ"ע האם למנהגנו אסור (ראה חילוקי הדעות בזה בפסקי תשובות שם אות כה ונטעי גבריאל שם סעיפים ה,ו), דהרי אין מנהגינו לברך עליו שהחיינו, ומצד השמחה הנגרמת אין חשש בשבת (כדלקמן בפנים). ואולי יש לחלק בין שמחה הקשורה ישירות עם השבת, שבה (למנהגנו) אין למעט, ואדרבה יש להוסיף, לבין שמחה צדדית כלבישת בגד חדש (וראה נטעי גבריאל שם פכ"ז ס"א ובהערה ג' שצ"ל 'גילו ברעדה'). ודו"ק ועצ"ע.

² למנהגנו שאין מברכים שהחיינו גם בשבתות דבין המצרים (ספר המנהגים עמ' 46 מלוח היום יום כ"א תמוז). אלא אם כן מדובר במקרה שיפסיד הברכה (כגון פדיון הבן וכדומה).

³ שד"ח אס"ד מערכת ביהמ"צ ס"א אות א (הובא בפסקי תשובות שם).

⁴ בספר המנהגים שם הערה 7 בנוגע לברכת שהחיינו כשי"ז בתמוז חל בשבת, כתב, "לא שמעתי", ומציין לדעות בזה המובאים בשדי חמד שם. וא"כ אינו מכריע כיצד לנהוג. אבל בספר 'אראנו נפלאות' (– יומן משנת תנש"א עמ' 180), נכתב, שבמודעה שפורסמה מטעם צא"ח המרכזית הורה הרבי לכתוב במפורש כי **עניני בין המצרים** מתחילים מיום ראשון ח"י תמוז (ושם בצילום המודעה נכתב זאת בנוגע לזמן התחלת לימוד עניני בית הבחירה).

ובשיחת ש"פ בלק תנש"א סעיף ט' (ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691) נכתב: "צריך עיון .. בי"ז בתמוז שחל בשבת האם השבת דוחה את כללות הזמן דבין המצרים, והתחלת בין המצרים בקביעות כזו היא ביום ראשון, או שהשבת דוחה רק את הצום, והענינים הבלתי רצויים דבין המצרים". (ושם בהערה 87 (וכ"ה באריכות בלקו"ש חל"ג עמ' 157 ואילך) חוקר אותה חקירה בנוגע לסיום בין המצרים כשת"ב חל בשבת (וראה גם שיחת ש"פ דברים תנש"א ס"ב), וחקירה זו מצינו בפוסקים ונפק"מ לכמה דינים (ט' באב שחל בשבת פ"ג ס"ב)).

ולפי הצד הב' הנ"ל יוצא לכאורה שאין לברך שהחיינו, כיון שרק את הצום והאבילות (של פרהסיא) דוחים ולא שאר הדינים - כברכת שהחיינו, שאין מברכים אותה גם בשאר השבתות של בין המצרים. ודוחק לומר שמ"ש בשיחה "והענינים הבלתי רצויים דבין הזמנים" הכוונה גם על ברכת שהחיינו, דא"כ במה שונה צד הב' מצד הא' בנוגע להנהגה בפועל (ודוחק לומר שכל הנפק"מ היא רק בנוגע ללימוד הלכות בית הבחירה), ואם אומרים כצד הב' שהתחיל כבר הזמן דבין המצרים, א"כ אינו יכול לברך כבר ברכת "שהחיינו". לזמן הזה", כיון שזמן זה הוא כבר זמן של פורענות (שזהו הטעם שאין מברכים שהחיינו בבין המצרים ראה מג"א סתקנ"א סקמ"ב). וא"כ צ"ל שהכוונה ב"ענינים הבלתי רצויים" היא על ענינים שהם היפך השמחה שנוהגים כשי"ז בתמוז חל ביום חול, שאותם ודאי השבת דוחה כמו בשאר השבתות דבין המצרים (כדלקמן בפנים). משא"כ דברים אחרים שאינם קשורים ישירות עם השמחה של השבת - כברכת שהחיינו, אין השבת דוחה זאת (לפי צד הב' הנ"ל).

⁵ לא מצאתי שיש מניעה ללמוד הלכות בין המצרים בשבת.

וכשי"ז בתמוז חל בשבת צריך להוסיף בזה (באכילת דגים ובשר ושתיית יין) יותר מכל שבתות השנה, כדי לשלול החשש שהמיעוט בזה בא מצד יום התענית.⁷

צריך להקפיד על אכילת סעודת מלווה מלכה במוצאי שבת י"ז בתמוז יותר מבכל מוצאי שבת.⁸

"ויהי רצון, שבשנה זו יתקיים (בלשון הרב) שיהי' כן באמת, "זאל נדחה ווערן באמת ויהפך לששון ולשמחה", ובמילא - בי"ז בתמוז וכ"ש בת"ב כבר תתקיים הנבואה "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי גוי יהי' . . לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"⁹.

מדיני בין המצרים¹⁰

דיני בין המצרים מתחילים מליל י"ז בתמוז (ויש להחמיר גם בבין השמשות)¹¹.

תספורת: אין להסתפר¹² בימים אלו¹³, גם לא ילד בגיל שלוש, וידחה התספורת לאחר שלושת השבועות¹⁴. ואשה מותר לה להסתפר לצורך צניעות וכדומה¹⁵.

ברכת שהחיינו: אין לברך שהחיינו (על פרי חדש וכדומה) בימים אלו גם לא בשבת¹⁶, אלא אם כן מדובר במקרה שיפסיד הברכה (כגון פדיון הבן וכדומה)¹⁷.

---

⁶ לקו"ש ה"ב פרשת דברים סעיף ב' ולקו"ש ח"ד פרשת דברים סעיף ד'. ושם מביא הרבי סיפור שאחד נהג ללכת נעלי בית גם בשבת, ונהיה 'אבל' ר"ל, ושאל את אביו (ר' לויק) האם יכול ללכת איתם בשבת של השבעה, והוא פסק לו שלא יעשה כך, כדי שלא יהיה נתינת מקום לחשש אבילות בשבת.

⁷ שיחת ש"פ בלק תנש"א סעיף ג' (ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 684). וגם אין נוהג בו אבילות שבצינעא – בינו לבניה (פסקי תשובות סתק"נ אות ט').

⁸ שם (ספה"ש שם עמ' 685).

⁹ לקו"ש חל"ג עמ' 163.

¹⁰ בספר נטעי גבריאל (בין המצרים ח"א בהקדמה עמ' י"ח) הביא בשם המגיד מקוונניץ, שכתב בשם הבעש"ט והמגיד ממזריטש על הפסוק "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", שכל מי שרוצה לרדוף ולהשיג את הקב"ה יכול לעשות זאת בימים אלו, ומביא על זה משל משר שיוצא לשווקים ולרחובות וכו' (ולכאורה זהו מעין המשל שמביא אדה"ז בלקו"ת על חודש אלול).

¹¹ נטעי גבריאל שם פ"ב ס"ו, פי"ד ס"ה, פי"ז ס"ב, פי"ט ס"ג. פסקי תשובות סתקנ"א אות ז'.

¹² ואם הוא משום חשש חציצה לתפילין מותר (נטעי גבריאל שם פי"ט ס"ז).

¹³ יש מתירים להסתפר בליל י"ז בתמוז במקרה של צורך גדול (שו"ת אג"מ ח"ד סקי"ב. שו"ת שרגא המאיר ח"ב סי"ג).

¹⁴ אבל את שאר המנהגים (לבישת ציצית ברכות ועוד) יש להתחיל ביום ההולדת לגיל שלוש (לקו"ש חל"ג עמ' 297. אג"ק חכ"ד עמ' שנ"ה. שערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' ש"ג).

¹⁵ פסקי תשובות סתקנ"א אות נג, נד. נטעי גבריאל שם פכ"א. ומותר לסדר את הפאה עד ר"ח אב (נטעי גבריאל שם ס"ה).

נישואין: אין נושאין נשים בימים אלו¹⁸, אבל קשרי שידוכין מותר גם עם סעודה (עד ראש חודש אב¹⁹), אבל בלי ריקודים ומחולות²⁰.

העברת דירה: נוהגים שאין נכנסים לדירה חדשה בימים אלו²¹, אבל אם הניח בדירה חפצים חשובים²² לפני י"ז בתמוז, וכן במקרה של צורך גדול או שאם לא יעבור יגרם לו הפסד ממון, מותר²³. ואין עושים חנוכת הבית בימים אלו²⁴.

קניית רהיטים: מותר להזמין רהיטים יקרים²⁵ או לקבלם לביתו בימים אלו²⁶, אבל לא בתשעת הימים, אלא אם כן מדובר ברהיט הכרחי (כמזגן בימים החמים, מכונת כביסה וכדומה), או שאם לא יקנה יגרם לו הפסד כספי²⁷.

בריקה, ים: מותר ללכת לבריקה וליים בימים אלו, עד ראש חודש אב²⁸, גם אם לא הלך לשם לפני כן, אבל מכיוון שאין להיכנס למצב של סכנה בימים אלו, לכן יש להימנע מללכת לים (למקום מסוכן) בימים אלו²⁹.

בגד חדש: אין לקנות או ללבוש בגדים חדשים חשובים (מכנסיים, חולצה וכדומה³⁰) בימים אלו³¹, ואם מדובר במקרה שאם לא יקנה יגרם לו הפסד כספי, מותר³².

¹⁶ 'היום יום' כ"א תמוז. ספר המנהגים חב"ד מנהגי בין המצרים עמ' 46.

¹⁷ נטעי גבריאל שם פי"ז ס"כ.

¹⁸ וביליל י"ז בתמוז יש מתירים בצורך ודחק, ויש להתחיל החופה לפני השקיעה (ראה נטעי גבריאל שם פי"ד ס"ו והערה י"ג. פסקי תשובות סתקנ"א אות ז'). מותר לאשכנזי להשתתף בחתונה של ספרדי עד ר"ח אב (נטעי גבריאל שם פי"ד ס"י). אבל בפסקי תשובות (סתצ"ג אות י"ג) כתב שיש שפסקו (לגבי ימי ספירת העומר) שילך רק לחופה לאחל מז"ט, ולא ילך לסעודה שיש בה כלי זמר וכו' (ולכאורה הוא הדין לגבי בין המצרים).

¹⁹ ולאחר ר"ח אין עושים סעודה אלא מיני טעימא בלבד (נטעי גבריאל שם פי"ד ס"ב).

²⁰ נטעי גבריאל שם פי"ד.

²¹ בשערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' קע"א כתב זאת לגבי ר"ח אב ואילך (ויתכן מצד שעל זה נשאל). אבל מאג"ק ח"י עמ' ת"ח משמע שיש עדיפות לעבור דירה (או להכניס החפצים אליה) לפני ספירת העומר, ואם כן הוא הדין לגבי כל שלושת השבועות.

²² ויש אומרים שכן הדין אם קבע המזוזות לפני כן (פסקי תשובות סתקנ"א הערה 84).

²³ נטעי גבריאל שם פי"ח ס"א וס"ב. פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ב.

²⁴ נטעי גבריאל שם פי"ז ס"ד. פסקי תשובות סתקנ"א הערה 84.

²⁵ וכלי בית פשוטים (סכו"ם וכדומה) מותר לקנותם גם בתשעת הימים.

²⁶ כיון שאין נוהגים לברך על רהיטים ברכת 'שהחיינו' (סדר ברה"נ פי"ב ס"ה).

²⁷ נטעי גבריאל בין המצרים פי"ז ס"י"ג פ"ל סעיפים ד,ה,ו. ופ"ל ס"ט"ז. פסקי תשובות סתקנ"א אות י"א.

²⁸ כיון שעד זמן זה מותרת הרחיצה.

²⁹ פסקי תשובות סתקנ"א אות מ"ו. נטעי גבריאל שם פכ"ג ס"ד.

³⁰ אבל לבנים, גרביים, נעליים וכדומה, מותרת קנייתם עד תשעת הימים (ואם לא הספיק לקנות נעליים לתשעה באב יקנה נעליים פשוטות).

³¹ וצריך עיון האם מותר לחדשם בשבת, שהרי בבין המצרים מנהגו שלא לברך 'שהחיינו' גם בשבת, ואפשר לומר שהטעם לכך הוא מכיון שהבעיה לברך 'שהחיינו' בבין המצרים זה גם מצד עצם לשון הברכה ('שהחיינו לזמן הזה'), ולא רק מצד השמחה, כיון שזהו זמן פורענות בכללות (ראה מגן אברהם שם ושדי-חמד מערכת בין המצרים בתחילתו) שגם שבת בכלל, אלא שגם לפי זה עדיין צריך עיון מדוע יהיה אסור ללבוש בגד חדש בשבת דבין המצרים, דהרי בפועל אין מנהגו לברך 'שהחיינו' על בגדים (סדר ברה"נ פרק י"ב ס"ה. ספר השיחות תשמ"ט עמ' 745), ומצד השמחה יתירה שישנה בלבישתם,

שירה וריקודים: שירה בפה בניגוני התעוררות מותרת³³, שמיעת ניגונים שלא לשם שמחה ממש מותרת עד ראש חודש אב, ריקודים ומחולות של רשות ונגינה בכלי זמר אסורה, אבל אם קשור עם מצוה³⁴, מותר³⁵. ללמוד וללמד נגינה (לצורך פרנסה) מותר (עד שבוע שחל בו) במקרה שאם לא ילמד יהיה הפסד ודבר האבד³⁶.

טיפול רפואי: אין לעשות טיפולים רפואיים (ניתוחים וכדומה) בימים אלו אם אינם הכרחיים³⁷.

נסיעות וטיולים: אין לטייל או לטוס בימים אלו שלא לצורך, ובפרט מראש חודש אב³⁸.

מדיני תשעת הימים³⁹

בערב ראש חודש מנחם אב יש להוסיף במיוחד בתורה, תפילה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות. ומה טוב - של ג' סעודות⁴⁰.

דיני תשעת הימים מתחילים לכתחילה מזמן השקיעה⁴¹.

לשיטתנו אין חוששים לתוספת שמחה בשבת (ראה לקוטי שיחות חלק ב' עמ' 358 וחלק ד' עמ' 1091 וגיליון התקשרות תשפ"א). ואולי יש לחלק בין שמחה הקשורה ישירות עם השבת, שבה (למנהגנו) אין למעט, ואדרבה יש להוסיף, לבין שמחה צדדית כלבישת בגד חדש (וראה נטעי גבריאל שם פכ"ז ס"א ובהערה ג' שצ"ל 'גילו ברעדה'). ודו"ק ועצ"ע.

³² בירורי מנהגים – מועדים עמ' 59. נטעי גבריאל פרק י"ז ס"ו ואילך, פסקי תשובות סימן תקנ"א אות כ"ה ומקורם מאליה רבה שם סקי"ז וקיצור שולחן ערוך סימן קכ"ב ס"ב וכן כתב בדרך החיים ועוד.
³³ משנת תש"נ עודד הרבי את השירה לפני התפילה גם בתשעת הימים, חוץ מתשעה באב (מעשה מלך עמ' 232).

³⁴ ורגילים לרקוד ולנגן בה כבר מצווה וכדומה.

³⁵ 'התקשרות' בין המצרים (בשם הרב שנ"ז גרליק ז"ל). פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ג. נטעי גבריאל שם פט"ו ס"א ואילך.

³⁶ פסקי תשובות שם אות י"ד. נטעי גבריאל שם פט"ו ס"ו.

³⁷ אג"ק חכ"ד עמ' שנ"ז. שערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' קע"ב. נטעי גבריאל שם פכ"ג ס"ח.

³⁸ נטעי גבריאל בין המצרים פכ"ג ס"ג. וזהו עפ"מ"ש בשד"ח פאת השדה מערכת בין המצרים ס"א אות י "שעשו הסכמה ותקנה... שמיום י"ז בתמוז עד תשעה באב לא יוכל שום בר ישראל לטייל בגנות ופרדסים". ובפרט מראש חודש אב, דריע מזליה וממעטים בשמחה.

ואפילו לצורך - נכון שלא יטוס בתשעה באב אלא אחר חצות היום (נטעי גבריאל שם פע"ט ס"ט). ואם טס (לצורך גדול) קודם חצות היום, יכול לשבת על כסא (שם פס"ח ס"ט). ובהוספות ומילואים (לנט"ג שם עמ' סח ובמעשה מלך עמ' 237) כתב שהרבי נהג לשים קרש תחת מושבו כשנסע במכונית.

לא' ששאל את הרבי האם להקדים את הטיסה שלו שנקבעה ל"ז בתמוז, אמר הרבי שיתחיל את ההכנות לנסיעה לפני י"ז בתמוז, ועל ידי כך יחשב שהתחיל לנסוע לפני י"ז בתמוז (שערי הלכה ומנהג ח"ה עמ' קיב משיחות קודש (ח"ג) יב' תמוז תש"מ עמ' 1172 ובשיחות קודש תשכ"ה ח"ב עמ' 230 "לארוז מזוודה או אפילו מספר מחטות").

³⁹ כשת"ב חל בשבת, כל השבוע שלפניו נחשב (למנהג האשכנזים) לשבוע שחל בו ת"ב, לגבי דברים שאסורים מצד הדין (ככיבוס), ולא לגבי דברים שאסורים מצד מנהג (כנגינה) או מחלוקת הפוסקים (כנטילת ציפורניים) – לקו"ש חל"ג עמ' 157. פסקי תשובות סתקנ"א אות כ"ג.

⁴⁰ מובא בפתח דבר לספר חידושים וביאורים להלכות בית הבחירה. ושם מוסיף "מובן אשר אלה שלא עשו בפועל כהנ"ל ביום – כדאי להשלימם לאחר זה".

אין ללבוש בגדים מכובסים ומגוהצים⁴², וכן לא יתנגב במגבת מכובסת⁴³, וכן לא יציע סדינים מגוהצים⁴⁴, אלא אם כן השתמש בהם כבר לפני תשעת הימים⁴⁵, ולכבוד שבת מותר⁴⁶, ואם לא הספיק ללבוש הבגדים קודם תשעת הימים יכול להניחם על הריצפה⁴⁷. וכל זה בבגדים העליונים, אבל הבגדים הצמודים לגוף וכן גרביים מותר ללבוש מכובסים גם אם לא לבשם קודם לכן⁴⁸.

אין לכבס או לגהץ בגדים⁴⁹ גם לא בשביל אחר תשעה באב, ואם אין לו בגד נקי מותר לכבס עד שבוע שחל בו תשעה באב⁵⁰, וכן בגדי תינוקות⁵¹ מותר לכבסם⁵² עד שבוע שחל בו, ואם הבגד אינו ראוי כבר כלל ללבישה מותר לכבס גם בשבוע שחל בו⁵³.

יש אומרים שאין לקצוץ ציפורניים בשבוע שחל בו תשעה באב⁵⁴, ולכבוד שבת ('חזון'⁵⁵) מותר⁵⁶.

---

41 ולכן בכיבוס במכונה (שאסור בתשעת הימים כדלקמן) צריך שרוב הכיבוס יעשה לפני השקיעה (פסקי תשובות סתקנ"א אות כ"ב. נטעי גבריאל בין המצרים פל"ה סט"ו).

42 קטנים מותרים ללבוש בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו תשעה באב, וקטנים ביותר כל תשעת הימים (נטעי גבריאל שם מילואים והוספות עמ' מ"א. פסקי תשובות סתקנ"א אות מ"ה).

43 ובמקום שרבים משתמשים בה (או שהתלככה), מותר להחליפה (נטעי גבריאל שם פל"ד סכ"ז. פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ז).

44 אבל לצורך אורח מותר, והאורח יניחם על הארץ (פסקי תשובות סתקנ"א אות ט"ז. נטעי גבריאל שם פל"ד סכ"א).

45 שיעור זמן הליבישה לפני תשעת הימים, יש אומרים שעה אחת וי"א חצי שעה (וי"א פחות מכך וי"א יותר – פסקי תשובות סתקנ"א הערה 113. נטעי גבריאל שם פל"ד ס"ג). ובמעשה מלך עמ' 232 כתב שהרבי "לובש ופושט את כל הבגדים לתשעת הימים, אחד אחרי השני".

46 וכן מותר לכבוד שבת להניח מפות מכובסות על גבי השולחן, אבל לא סדינים מכובסים (משנ"ב סתקנ"א סקל"ג).

ויכול במשך השבת להחליף הבגדים, אבל באופן שלא יראה שמכין משבת לחול (כגון שאינו בגד של חול (צבע שונה), וכן בבוקר לובש בגד מכובס ואינו לובש את מה שלבש אתמול (וכן בצהריים)), אבל לא יוריד וילבש מיד בגד אחר וכן לא יאמר שעושה זאת לצורך החול) – פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ז והערה 115. נטעי גבריאל שם פל"ד ס"ג ובמילואים והוספות עמ' מ"ב.

47 ומדובר בריצפה שאינה מרוצפת או שהיא מלוכלכת, ואם לא, ידרוך עליהם ברגליו למשך זמן מה (פסקי תשובות סתקנ"א הערה 103. נטעי גבריאל שם פל"ד ס"ד).

48 פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ז. נטעי גבריאל שם פל"ד סעיפים ה,ו.

49 וגם לא במים בלבד ואפילו רק להוריד כתם, אלא אם כן אין לו בגד אחר (פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ח. נטעי גבריאל שם פל"ה ס"י).

50 ויכבס רק הבגדים שזקוק להם, וכן ייבש הבגדים בצנעה (פסקי תשובות סתקנ"א אות מה. נטעי גבריאל שם פל"ה ס"ד וסכ"ט). המתקלחים בתשעת הימים צריכים לעשות זאת בצנעה (פסקי תשובות סתקנ"א אות מ"ח. נטעי גבריאל שם פמ"ב ס"ה).

51 יש אומרים עד גיל 3/4, וי"א עד גיל 6 (וכך נוהגים, ובשעת הצורך ניתן להקל יותר), וי"א עד גיל בר מצווה (פסקי תשובות שם. נטעי גבריאל שם פ"ו סעיפים א,ב,ג, ובמילואים והוספות עמ' מ"ו).

52 וכן יכול לקנות עבורם בגד חדש, ואדרבה יש עדיפות לקנות מאשר לכבס (שהאיסור לכבס הוא מדינא דגמרא משא"כ קניה), אבל אינו צריך להחמיר לקנות (נטעי גבריאל שם פל"ז ס"ז ובמילואים והוספות עמ' ל"ז. פסקי תשובות סתקנ"א אות כ"ז), וי"א שכך הדין גם בגדול שאין לו בגד נקי, שיכול לקנות חדש אם לא מדובר בבגד חשוב (פסקי תשובות שם הערה 148), וי"א שיכבס ולא יקנה (נטעי גבריאל שם מילואים והוספות עמ' מ"ד).

53 נטעי גבריאל שם פל"ה ס"ה.

יש לערוך סיומים במסכתות הש"ס בכל יום מתשעת הימים (כולל שבת), מראש חודש עד תשעה באב (גם בערב תשעה באב ובתשעה באב – באופן המותר על פי שולחן ערוך)⁵⁷.

תשעה באב שחל בשבת

- א. אין לנהוג בשבת אבילות בפרהסיא (ואדרבה מצווה להתענג ולשמוח בשבת זו יותר מבשאר שבתות השנה⁵⁸), אבל דברים שבצינעא נוהג איסור⁵⁹.
- ב. אומרים 'אב הרחמים' (ומקדימים תפילת המנחה) ואין אומרים 'צדקתך'⁶⁰, ולמעשה אין מנהגינו ללמוד (ברבים) פרקי אבות בשבת זו⁶¹.

---

54 ואם תשעה באב חל בשבת מותר באותו שבוע, כיון שיש מחלוקת האם יש בקביעות כזאת דין של 'שבוע שחל בו' (כנ"ל).

55 כשת"ב חל בשבת.

56 וכן אם ציפורניו גדולות או לצורך מצוה, מותר - פסקי תשובות סתקנ"א אות י"ט (ושם מתיר ליטול הציפורניים בע"ש רק אם רגיל ליטול כל ע"ש).

57 ת"מ התוועדויות תנש"א ח"ד עמ' 64.

58 לקו"ש ח"ד דברים ס"ד וחל"ט עמ' 9. שיחות ש"פ דברים תנש"א אות ג'.

59 הרמ"א בשו"ע סתקנ"ד סי"ט (דברים שבינו לבינה). ויש אומרים שהשמש צריך להכריז זאת (מג"א שם סק"כ), ויש שאין נוהגים כן כיון ששכיח ליצנים (מ"ב שעה"צ שם סקמ"ה). ויש להקל בענין זה במקרים מיוחדים, כגון ל"ט (מג"א שם וראה נטעי גבריאל בין המצרים פצ"ג ס"ג ואילך). ויש מחמירים גם בנוגע להרחקות (נגיעה), בפרט בנוגע לחו"נ (פסקי תשובות שם אות יז. ספר ת"ב שחל בשבת פ"ו סי"ב ואילך).

הט"ז (סתקנ"ד סק"ט והובא במ"ב שם סקל"ט) כתב, שרחיצת ידיים במים חמים גם נקרא דבר שבצינעא (אבל הרבה מקילים בזה – נט"ג בין המצרים פצ"ג ס"ב), ועפ"ז כתב בפסקי תשובות (שם אות י"ח) שצריך לדאוג שבשבת זו המים של המקווה לא יהיו חמים (ונשאר בצ"ע לגבי אלו שטובלים בחמים כל תשעת הימים).

60 הרמ"א בשו"ע סתקנ"ב סי"ב ומ"ב שם סק"ל. ת"ב שחל בשבת פ"ו סי"ח, סכ"א. נט"ג פמ"ז סי"ב, סי"ג.

61 מנהג הרבי (באופן קבוע) משנת תשל"ח (ראה לקו"ש ח"ט עמ' 43 ומעשה מלך עמ' 235 וכן נכתב בתו"מ חנ"ג לגבי שנת תשכ"ח שלא למדו פרקי אבות, וכ"כ בלקו"ש חל"ד עמ' 60 בשוה"ג לגבי שנת תשמ"ח), וראה שקו"ט בזה בשערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' קפד וח"ה עמ' קיג. שולחן מנחם ח"ג עמ' ס"ז (וגם שם צוין שבשנים האחרונות מנהג הרבי שלא לומר, וכך היה גם בשנת תנש"א).

לגבי לימוד בשאר הענינים בשבת זו מצינו ג' דעות, א. שמותר ללמוד כל דבר. ב. מחצות יום השבת צריך ללמוד רק דברים המותרים ללימוד בתשעה באב (וכך נראה דעת הרבי (או כאופן הג') מההתייחסות ללימוד פרקי אבות דלעיל, וכן בהתוועדות שבת חזון ערב ת"ב תשמ"א, אמר הרבי, שיאמר דברי תורה המותרים בת"ב בלבד, וכן בתשמ"ח דוקא בתפילת מנחה סיים הרבי עם המשניות של מסכת מו"ק (מעשה מלך עמ' 237 וראה בהערות שם)). ג. בכל היום צריך ללמוד רק בדברים המותרים (וכ"כ בלוח כולל חב"ד). ולגבי השיעורים הקבועים (חת"ת, שמו"ת וכדומה) נראה שאפשר להקל (ולגבי לימוד רמב"ם גם נראה שאפשר להקל בשעת הדחק) - ראה בכ"ז בפס"ת סתקנ"ג אות ד' וסתקנ"ד אות ד'. ת"ב שחל בשבת

- ג. בסעודה המפסקת יכול לאכול גם בשר ולשתות יין (כסעודת שלמה) עד השקיעה⁶². וכן איסור רחיצה מתחיל בשקיעה⁶³.
- ד. אין לעשות שום הכנה משבת ליום התענית קודם צאת השבת (ובפרט דברים הקשורים לאבילות כגון הבאת הקינות, הפיכת הספסלים, ישיבה על הארץ, הורדת הנעליים, הזזת הפרוכת וכדומה)⁶⁴.
- ה. המנהג הנפוץ הוא לאחר את תפילת ערבית, להתעכב בבית וכשמגיע צאת השבת אומרים 'ברוך המבדיל בין קודש לחול', ומסירים הנעליים⁶⁵, ואחר כך הולכים⁶⁶ לבית הכנסת לתפילת מעריב⁶⁷.
- ו. במוצאי שבת⁶⁸ אין מבדילים על היין ואין מברכים על הבשמים⁶⁹ (ואין אומרים 'ויהי נועם' ולא 'ויתן לך'), אבל יש לברך קודם הקינות⁷⁰ על האש ברכת 'מאורי האש'⁷¹.

פ"ו ס"ג ואילך. והלכות בית הבחירה מותר בלימוד גם ביום ראשון אחר חצות (ראה שיחות ש"פ בלק תנש"א הערה 87).

62 שו"ע סתקנ"ב ס"י. שיחת ש"פ בלק תנש"א הערה 33 (ועוד). ולא ישב בסעודת חברים שאינם בני ביתו (לוח כולל חב"ד). ויש מקילים אם רגיל בכך (מ"ב שם סקכ"ג).

63 קישו"ע סקכ"ה ס"א. ויש להודיע זאת להמונים שאינם יודעים שגם רחיצה אסורה בבין השמשות ונוטלים ידיהם כרגיל (פס"ת סתקנ"ג הערה 16).

64 נטעי גבריאל פצ"ג ס"ט. ת"ב שחל בשבת פ"ו סעיף לד, לה. וכן לא יאמר שאוכל כדי שיהיה לו כח לצום, וכן אין ליטול בשבת כדור להקלת הצום, אלא יקח בלילה ללא מים, אבל טיפות יכול לערב במשקה אחר ועדיף שיעשה זאת בע"ש (פס"ת סתקנ"ג הערה 13. נט"ג פצ"א ס"ב). וי"א שיכול לקחת הכדור גם בשבת, אלא שלכתחילה עדיף לפוררו לתוך מאכל ועדיף שיעשה זאת מע"ש (פסקי תשובות החדש ששכ"ח אות ס"ג).

65 הרבי נשאר לבוש עם בגדי השבת גם בליל התענית (נט"ג פצ"ד ס"ה והערה 10), וכך מנהגנו.

66 לגבי נסיעה ברכב לבית הכנסת קודם תפילת מעריב, למרות שמצד הדין (שו"ע אדה"ז סרצ"ט סט"ז) אחרי אמירת 'המבדיל' מותר לעשות כל מלאכה, מ"מ כתב אדה"ז (שם סי"ט) שבעל נפש יחמיר לעצמו שלא לעשות שום מלאכה קודם סדר קדושה (- אמירת 'ואתה קדוש') של הציבור (ואולי נקרא לצורך מצוה שמותר (שם)).

67 כ"ה מנהג הרבי שנכנס ל770 לתפילת מעריב עם נעלי ת"ב, כרבע שעה אחר צאת השבת (בית חיינו תנש"א. מעשה מלך עמ' 236). ויש נוהגים להסיר הנעליים דוקא אחר אמירת 'ברכו' של תפילת ערבית, ולכו"ע החזן יסיר הנעליים לפני התפילה (פס"ת סתקנ"ג אות א'. נט"ג פצ"ד ס"ה. ת"ב שחל בשבת פ"ז ס"ב ואילך). ויש שכתבו (נט"ג פצ"ד ס"ב) שגם המאחרים להתפלל יכולים לשבת על כיסא רגיל עד אחר אמירת ברכו.

68 בפסקי תשובות סתקנ"ד הערה 97 ובנטעי גבריאל בין המצרים פצ"ה סט"ז מביאים שיש שנהגו לא לקפל הטלית עד למחרת אחר חצות (וצ"ע מהו מנהגנו בזה). ובפסקי תשובות שם בהערה 101 שגם את כלי השבת אין לשטוף עד למחרת אחר חצות (רק להשרות במים), אבל בנטעי גבריאל פצ"ה ס"ז כתב שיש מתירים.

69 לגבי הרחת בשמים ביום התענית, ישנה מחלוקת בפוסקים, ובמוצ"ש חמור יותר כיון שמשיב את הנפש, ויש בזה תענוג מיוחד (נט"ג פע"ט ס"ד. ת"ב שחל בשבת פ"ז סכ"ד).

- ז. חולה הצריך לאכול יבדיל לפני כן⁷², וישנם דעות חלוקות לגבי נשים⁷³ וקטנים שצריכים לאכול⁷⁴, האם גם הם צריכים לעשות הבדלה לפני אכילתם⁷⁵.
- ח. נוסח ההבדלה במוצאי התענית הוא כבמוצאי שבת, אבל ללא בשמים ונר⁷⁶.
- ט. מותר לרקוד⁷⁷ ולשמוע כלי נגינה, להסתפר, לכבס, לברך שהחינו, מיד במוצאי התענית, אבל אין לאכול בשר ולשתות יין⁷⁸ עד למחרת בבוקר⁷⁹.

---

70 ויכול לברך אחר השבת קודם ההליכה לביה"כ (ראה הערה 9), ועדיף לעשות כן אם צריך להוציא את בני ביתו, ובדיעבד יכול לברך כל הלילה (נט"ג פצ"ה ס"ד. ת"ב שחל בשבת פ"ז ס"כ).

71 פס"ת סתקנ"ו אות א. ספר ת"ב שחל בשבת פ"ז ס"ח וכן מנהג הרבי (לברך אחר שמו"ע על שני נרות מחוברים) – מעשה מלך עמ' 237.

72 ולא יאמר פסוקי 'הנה א-ל' וגו' אם אינו לובש בגדי שבת (בנט"ג אבילות ח"א פקי"ח ס"ח (ומובא גם בלקט הערות וציונים לשו"ע אדה"ז (הרב ביסטריצקי) סרצ"ו הערה 3) מביא דעות לגבי אבל, שאם מבדיל עם בגדי שבת יאמר פסוקי 'הנה א-ל' (וכן מנהג הרבי), משמע שלכו"ע אם מבדיל לא עם בגדי שבת (כגון שמבדיל בבוקר יום א') לא יאמר פסוקים אלו (כיון שקשורים לשמחה). ואם יש קטן יתן לו לשתות היין, ואם לאו יעשה על חמר מדינה, ויש אומרים שיעשה על מיץ ענבים וישתה בעצמו (ת"ב שחל בשבת פ"ט ס"ז ואילך. פס"ת סתקנ"ו אות ד'. נט"ג פצ"ה ס"ח).

73 לגבי תענית מעוברת ומינקת, בת"ב נדחה, מקילין אם יש לה מיחוש קצת (ויש מקילין גם ללא מיחוש), ויש לשאול רב מורה הוראה (פס"ת סתקנ"ד אות ה.ו. נט"ג פס"ה ס"ג).

74 ומותר לאלו שהותרה להם האכילה, לאכול מיד בבוקר, אבל בלילה עדיף שיצומו, וכן קטנים מעל גיל 9 לא יאכלו בלילה (אם אינם מוכרחים) וגם ביום יצומו כמה שעות (פס"ת סתקנ"ד אות ט').

75 ספר ת"ב שחל בשבת פ"ט ס"א ואילך. פס"ת סתקנ"ו אות ד' (ושם מכריע שאישה צריכה לעשות הבדלה וילד לא צריך). הפוסקים (ראה הנסמן שם) כתבו שעדיף שהבעל יבדיל עבור אשתו, וזהו מצד שחששו לשיטת הט"ז שפוסק כהרמ"א שתמיד הנשים לא יבדילו בעצמם, אבל אדה"ז (סרצ"ו סי"ט וקו"א שם סק"ג) פוסק כשיטת המ"א שיכולות הנשים להבדיל בעצמם, וא"כ אין צורך שדווקא הבעל יעשה עבורם.

76 כ"ה מנהג הרבי (נטעי גבריאל פצ"ו ס"ט, ס"י) ודלא כמ"ש בלוח כולל חב"ד (שלא לומר פסוקי הנה וכו').

77 בשנת תנש"א (כקביעות שנה זו) אחרי הבדלה התחיל הרבי לנגן ניגון ההקפות לאביו ז"ל (שיחות ש"פ דברים תנש"א בשוה"ג).

78 ומותר לשתות יין ההבדלה, ויש מחמירים לתת לילד (ת"ב שחל בשבת פ"י ס"ח. נט"ג פצ"ו ס"א. פס"ת סתקנ"ח אות ג').

79 מפני אבילות של יום - רמ"א סתקנ"ח. פס"ת שם אות ג'. נט"ג פצ"ו ס"ו.